

כיפה ירוקה / צמרת עטיה

חשבתם שהאוכלוסייה החרדית סובלת מחוסר מודעות מוחלט לאיכות סביבתה החיצונית, שפרטיה ימנעו מלפעול בנושא זה מכיוון שהם מרוכזים בענייני הרוח בלבד? ובכן, כנס חרדים לסביבה הראשון, שנערך ב-8.1.2007, בהשתתפות של מאות מוזמנים, הציג נתונים העשויים להפתיע אתכם.

כולנו נחשפנו, פעמים רבות, למפגעים סביבתיים הקיימים ברחבי ארץ ישראל. קבוצות חברתיות רבות וארגונים שונים מנסים להילחם בתופעות אלו. נדמה היה, כי בקרב הקהילה החרדית, המודעות לנושא איכות הסביבה הינה נמוכה, שלא לדבר על פעילות וניהול מאבקים בתחום. ארגון חרדים לסביבה, אשר החל לפעול בשנת 1999, נוסד על מנת להיאבק בתופעה זו, להעצים את מודעות החרדים למפגעים הסביבתיים באיזוריהם, לסייע בניהול מאבקהם ולהיות לאוכלוסייה זו לפה, אל מול גורמים חברתיים ושלטוניים, בכל הנוגע לנושאים הסביבתיים.

כנס חרדים לסביבה הראשון נערך ביום שני, 8.1.2007, באולם הכנסים "כתר הרימון" בבני-ברק. הכנס נערך במעמד השר להגנת הסביבה, מר גדעון עזרא, ובנוכחותם של רבנים, ראשי ערים, פוליטיקאים, ואנשי ציבור נוספים. בין מאות המשתתפים, שכללו פעילי סביבה רבים, נכחו לא מעט נשים.

אין ספק כי האוכלוסייה החרדית, מבחינת מאפייניה הייחודיים, הכוללים סגירות יחסית, חוסר שת"פ עם מרבית אמצעי התקשורת, שימוש נרחב בתחבורה ציבורית, צפיפות אוכלוסין וכיו"ב, נדרשת לסוגיות סביבתיות רבות, לא פחות, ואולי אף יותר מכל קבוצה חברתית אחרת. ארגון "חרדים לסביבה" מתמודד עם קשיים אלו ומנסה להגביר המודעות ולסייע בכל הנושאים הנ"ל. האחדות החברתית ומעמדם של הרבנים, עשויים לסייע רבות במאבקם של החרדים בנושאים הסביבתיים. על יתרון זה עמד השר גדעון עזרא, כאשר במהלך נאומו בכנס, קרא לרבנים להשפיע ולהוביל את המאבק החברתי-סביבתי של המגזר.

במסגרת הכנס התקיימו שלושה מושבים, בנושאים סביבתיים, העומדים על סדר היום הציבורי: תכנון סביבתי, חינוך סביבתי ותחבורה וסביבה. את הכנס הנחה מר אריה זיסמן, כתב מדיני בעיתון "יתד נאמן". על ארגון ומהלך הכנס ניצח מר יהודה גנוט, מנכ"ל ארגון חרדים לסביבה.

מושב ראשון - תכנון סביבתי

הקהילה החרדית סובלת מצפיפות אוכלוסין גדולה, דבר הבא לידי ביטוי במיוחד בערים הגדולות, כבני ברק. בעיירות הקטנות, החדשות יותר, ניכר לעומת זאת התכנון הסביבתי, וההתמודדות עם בעיות הבינוי פשוטה הרבה יותר. הערים הגדולות סובלות כיום גם ממחסור בשטחים ירוקים, והרי כבר אמרו חכמינו ז"ל: "כל עיר שאין בה ירק, אין תלמיד חכם רשאי לדור בתוכה" (עירובין דף נ"ה). כיצד ניתן להתמודד עם מצוקה זו?

שהם החילונית וביתר עילית החרדית כמודלים לחיקוי

את המושב פתח עו"ד יעקב ליבנה, ראש מועצת שהם וראש הוועדה לאיכות הסביבה ולקיימות במרכז לשלטון מקומי, אשר הציג את הנעשה בעיריית שהם, בתחום הסביבתי, כמו גם את משנתו וחזונו הסביבתי לדידו – כל רשות מקומית צריכה להתנהל ע"פ 4 ת' – משמע, זו תכיר, תחנך, תפתח ותנהל את הנושאים הסביבתיים ולא די בכך שתכיר בחשיבות ערכים אלו. עוד הציג את עשרת הדברות הסביבתיות לרשות המקומית ואת פעילות הוועדה.

אחריו נשא דברים הרב יצחק פיינדרוס, ראש עיריית ביתר עילית, שזכתה השנה בכוכב הזהב, מטעם המועצה לישראל יפה, לאחר חמש שנות התמדה בחמישה כוכבי יופי. הרב פיינדרוס הסביר על התנהלות העיירה, המהווה מודל חרדי, בנושא איכות"ס.

גם אהרון צורף, מ"מ מהנדס המועצה המקומית טלזטון, דיבר על ההתמודדות של קריית – יערים עם הנושא הסביבתי.

התמודדותן של הערים הגדולות והותיקות יותר בנושא איכות"ס

הרב יוסף דויטש, חבר ועדת תכנון ובניה והנהלת עיריית ירושלים, עמד על ההבדל המהותי בין ירושלים ובני ברק, לערים החדשות הנחשבות לעילאיות, מבחינת שמירת איכות"ס. לפיו, ירושלים הינה העיר הראשונה, בה ראש העיר בחר לקחת לידיו דווקא את תיק שיפור פני העיר (שפי"ע), מכיוון שרואה נושא זה כראשון במעלה. הוא לא התאפק וחלק גדול מדבריו נגעו לחשיבות החינוך הסביבתי (ממש כחשיבות החינוך לזהירות בדרכים), שמושבו התקיים אך מאוחר יותר (למגינת רבים, שראו דווקא נושא זה כראוי לפתוח את האירוע).

הרב יעקב אשר, מ"מ ראש עיריית בני-ברק, דיבר על הדימוי של העיר, בה פועלים המפעלים הותיקים של אסם ושל דובק (הממוקם בלב רחוב רבי עקיבא), על בעיית צפיפות האוכלוסין בעיר והקושי להתמודד איתה (בבני ברק, המונה כ-155,000 איש, נמנעים מבניית בניינים בני למעלה מ-5-6 קומות, מטעמי שמירת שבת). עוד בישר על הפארק החדש שעתיד לקום, בשיתוף פעולה עם מפעל הפיס.

הרב יצחק שיינפלד, יו"ר התאחדות הקבלנים בבני-ברק, לאחר שהבהיר שמודע לכך שהגיע בתור "האיש הרע" ו"המלכלך הלאומי", טען כי למרות מה שנטען, הפיתרון אינו רגולציה, אלא, בראש ובראשונה, תכנון. מו"מ טוב, לפיו, הוא להקמת גנים ציבוריים לצד מבנים.

נושאים נוספים שעלו לדיון

מר אילן ניסים, ראש אגף פסולת במשרד להגנת הסביבה, דן בענייני חוק הפיקדון, נושא המחזור ותכנון הטיפול בפסולת. בעניינים אלו, לטענתו, יש להקפיד בקלה כבחמורה, ממש כעיסוק בדיני נפשות. הטיפול בנושא מכיל שלושה אלמנטים: תכנון, חינוך ("תכנון לטווח ארוך") ואכיפה.

את המושב חתם עו"ד חנן מנדל, ראש הקליניקה לאיכות הסביבה באוניברסיטת בר-אילן, בהסבירו לנוכחים כיצד מתמודדים, במישור המשפטי, עם מצב בו בפרוספקט נכתבו דברים שונים מאלו שהופיעו בחוזה המקרקעין.

ההגנה על משאבי הטבע ושמירת איכות"ס, לא נעדרו ממקורות ישראל, אולם תמיד בחרו לדבר על כך באספקט הרוחני, המנחה ביקש להדגיש דבריו של ראש עיריית בני-ברק, לפיו חז"ל עמדו על הדברים ואין כאן חידוש גדול, אלא הארה של הנושא.

מושב שני – חינוך סביבתי

החינוך הוא אחד הנושאים הראשונים במעלה, מבחינתם של אזרחים רבים. במגזר החרדי, החינוך ללא ספק מהווה את אחד מעמודי התווך ומוקנית לו חשיבות עילאית. על כן עלו תהיות באשר למיקום המושב (רבים סברו כי בנושא זה ראוי היה לפתוח את הכנס). איכות הסביבה אינו נושא דתי, על אף שניתן למצוא לו תימוכין רבים במקורות היהודיים. היות שכך הדבר, הרי שקיים סינון קפדני של התכנים בנושא, כך שיתאימו למגזר החרדי. כיום נעשים מאמצים נרחבים בתחום, על מנת שילדי החינוך החרדי יוכלו להנות מתכנים אלו, הדבר נעשה אף במסגרת הקליניקה לאיכוה"ס באוניברסיטת בר-אילן, בשת"פ עם ארגון חרדים לסביבה.

פרוייקטים להגברת המודעות בבתי-הספר החרדיים

הרב צביקה הרבסט, מ"מ ראש מועצת אלעד ומחזיק תיק החינוך, הסביר כי "מודעות היא שם המשחק". לדידו איכות הסביבה מכילה שלושה רכיבים: נקיון, צפיפות (במיוחד כשהדבר נוגע לאוכלוסיה החרדית), אוויר נקי ללא קרינה. הוא קרא לאזירת עוז ולדרישה ממנהלי החינוך להחזיר התכנים הסביבתיים לסדר היום הלימודי.

כיום סדר היום הלימודי, במגזר החרדי, אכן כולל פרוייקטים שונים העוסקים בנושא איכוה"ס, כפי שהציג הרב מאיר לוריא, מנכ"ל החינוך העצמאי, אשר ציין כי המבצע לחינוך לאיכות הסביבה בבתי הספר, הצליח מעל לכל ציפייה.

הרב יעקב גוטרמן, ראש המועצה המקומית מודיעין עילית, שהינה המובילה באיסוף בקבוקים למחזור, כאשר התמורה הכספית מכך מופנה לצדקה, דיבר על השיתוף של בתי הספר במיזם ומחה ביקורת על מה שהשתמע באוזניו, במושב הקודם, כקריאה לצמצום בהיקף הבניה.

מר דניאל סולומון, נציג איגוד ערים לאיכוה"ס (שפד"ן), סיפר לנוכחים על שיתוף הפעולה עם בתי-הספר, כאשר הרעיון להיכנס לבתי הספר במגזר החרדי, היה מלווה בחששות רבות. בסיועו של מר יהודה גנוט ובאמצעות מאמצים גדולים שהוקדשו לטובת העניין, הצליחו גם בכך. הפרוייקט פועל בבתי הספר במשך שנתיים וכולל פעולות בבית הספר, ביקור במפעל וכיו"ב.

הבעייה הבווערת כיום: צפיפות בכיתות הלימוד

נראה כי עם כל הכבוד לפרוייקטים הרבים המתנהלים כיום בבתי הספר החרדיים, קיימת בעייה ראשונה במעלה בכיתות בתי הספר עצמן: צפיפות.

הרב מאיר לוריא, מנכ"ל החינוך החרדי, בחר להקדיש חלק נרחב מדבריו לנושא וקבל על הצפיפות בכיתות הלימוד. גם הרב יואב בן-צור, מנכ"ל החינוך החרדי, בחר למקד דבריו בנושא חשיבות הענקת תנאים סביבתיים ראויים לתלמידי המגזר וע"י כך –הגעה להישגים.

חינוך כללי לאיכוה"ס

ד"ר סטיליאן גלברד – ראש אגף קרינה ורעש במשרד להגנת הסביבה, דיבר על נושא הרעש בהקשר של אולמות השמחה, אל מול זכותו של התושב לשקט וחובתו לדרוש זאת. כך גם בנושא הקרינה – זכותו של כל אדם להצהיר כי אינו מעוניין בהצבת האנטנות בסביבתו.

את המושב השני חתם הרב הראשי וראב"ד מחוז ת"א, הרה"ג ישראל מאיר לאו, אשר דיבר על ההבחנה שאנו עושים בין רשות הרבים (שאינה שלנו) לרשות היחיד (שלנו), כאשר את הבית אנו משתדלים לטפח ולנקות ואילו את החוץ לא. תפיסה זו, לפיה החוץ הוא הפח, הינה תפיסה שיש לשנותה ולהבין היטב כי גם החוץ הינו שלנו.

לטענתו בעייה כזו קיימת בכל המגזרים ולא רק במגזר החרדי. את דבריו סיים בהבאת דבריו של ר' ישראל מסלנטר וקריאה לכל אחד מהנוכחים לדאוג "לעולם הבא של עצמו ולעולם הזה של כולנו יחד".

מושב שלישי – תחבורה וסביבה

האוכלוסיה החרדית, מהווה כיום את אחד הלקוחות הגדולים ביותר של התחבורה הציבורית הארצית. מדובר, כמובן, ביתרון מבחינה סביבתית (שימוש בתחבורה ציבורית, גורם לזיהום אוויר מופחת לעומת השימוש ברכבים פרטיים). אולם, במיוחד כאשר מדובר בכבישים צפופים ותשתיות פגומות, הקיימות בחלק מהערים, כמו גם בתחנות מסוף הממוקמות בלב הערים ממש, קיימים גם חסרונות ועניינים רבים הטעונים שיפור. לא מפתיע, בהתחשב בשימוש האינטנסיבי של אוכלוסייה זו בתחבורה הציבורית, שמושב שלם הוקדש כולו לנושא זה.

זיהום אוויר

מר אבי מושל, ממונה זיהום אוויר מכלי רכב וסגן ראש אגף איכות אוויר במשרד להגנת הסביבה, הציג נתונים לגבי חריגות מהתקן והסכנות מזיהום האוויר שנוצר. במישור הציבורי – קרא הוא לרשויות לדרוש מהמזהמים (אשר כיום מעדיפים לשלם את הקנסות) התקנת אמצעים להפחתת זיהום האוויר. לאזרח הפשוט הוא קורא להגביר את השימוש בתחבורה הציבורית (שלטענתו, טעונה שיפור).

התחבורה הציבורית האידיאלית אל מול הנוכחית

הרב שלמה רוזנשטיין, מחזיק תיק החינוך, הסביר כי החברה החרדית, המהווה את הלקוח הגדול ביותר של התחבורה הציבורית, הינה כ"שבויה" בכל הנוגע לנושא זה. רוזנשטיין קרא לכל מקבלי ההחלטות לפעול למען השינוי בנושא זה והביא את הרכבת הקלה בירושלים, כדוג' להתמודדות עם הנושא. מר יהודה וילק, מנכ"ל דרך ארץ, דיבר על התשתיות הקיימות כיום ומסר נתונים על כביש 6.

מר ישי דותן, מנכ"ל נת"ע, הציג את הרכבת הקלה, שאמורה להתחיל לפעול החל משנת 2012 באזור המרכז. זו עשויה להחליף 10-12 קווי אוטובוס בנסיעה אחת ויתרוניתה: אמינות ודיוק, תדירות גבוהה, נוחות ושמירה על איכוה"ס. הפרוייקט הלאומי רחב המימדים הנ"ל, יועיל במס' מישורים:

האירוע קצר הצלחה רבה ועלה לכותרות המקומיות מיד לאחר מכן. בעקבות האירוע, עלה מס' הפניות לארגון בעשרות אחוזים. אין ספק כי בעתיד הארגון יוסיף להתפתח ולהתעצם, לטובת המגזר החרדי ולטובת כולנו.